

Miljøberigelse for drøvtyggere og heste

Hvad er en berigelse?

Begrebet miljøberigelse henviser til en bred vifte af ændringer i miljøet for dyr i fangenskab eller opdræt, der tilbyder tilstrækkelig stimulering og muliggør ekspresion af højt motiveret adfærd og dermed fremmer positive følelser og forbedrer dyrets velfærd. Miljøberigelse kan inddeles i fem (ikke udtømmende) kategorier:

- Fysisk berigelse, der omfatter kompleksiteten af dyrets indhegning og tilvejebringelse af yderligere elementer (f.eks. skjulesteder);
- Beskæftigelsesberigelser, der fremmer fysiske og/eller psykologiske aktiviteter ved at give mulighed for at træne eller engagere sig i kognitive opgaver;
- Sanserberigelser, der er designet til at stimulere en eller flere sanser hos dyret;
- Foderberigelser, der fremmer fouragerings- og fodringsadfærd ved at tilbyde nye eller varierede fødevarer eller metoder eller redskaber til levering af foder;
- Relationsberigelser, der omfatter sociale kontakter og specifikke bånd med artsfæller eller individer af andre arter (herunder mennesker).

Yderligere oplysninger findes i det **tematiske faktaark "Miljøberigelse for drøvtyggere og heste: Det grundlæggende"**.

Lovmæssige krav

EU-lovgivningen om beskyttelse af drøvtyggere og heste i landbruget nævner ikke berigelse. Rådets direktiv 98/58/EF om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål nævner dog etologiske (adfærdsmæssige) behov. Rådets direktiv 2008/119/EF specificerer, at kalve

skal have visuel og taktil kontakt og skal holdes i grupper, fra de er 8 uger gamle.

Rådets direktiv 2010/63/EU om beskyttelse af dyr, der anvendes til videnskabelige formål, nævner berigelse med henvisning til adfærdsudtryk og stressreduktion.

Metode

For at vurdere, om berigelse er passende for dyrene, er det vigtigt at tage hensyn til artsspecifikke behov og deres levemiljø. For eksempler på berigelser og deres forventede indvirkning på forskellige arters velfærd, se de **tematiske faktablade "Miljøberigelse for kvæg", "Miljøberigelse for får", "Miljøberigelse for geder" og "Miljøberigelse for heste"**.

Berigelse anses kun for at være berigende, hvis den opfattes som sådan af dyret, dvs. hvis den giver mulighed for at opfylde adfærdsmæssige behov og opleve positive følelser og god velfærd. Supplering af stalden (dvs. tilføjelse af nogle få elementer til suboptimale miljøer), som reducerer dårlig velfærd på kort sigt, men som ikke er tilstrækkelig til at fremme god velfærd, betragtes derfor ikke som berigelse.

At give adgang til en række berigelser på forskellige steder og over tid (dvs. at øge miljøets kompleksitet og udsætte dyrene for skiftende miljøer), samtidig med at man undgår overstimulering, og at give dyrene mulighed for at opføre sig som en aktiv agent i deres miljø (dvs. at give mulighed for at vælge mellem de ting, der bruges til berigelse, og kontrol over situationer), er generelt meget værdsat af dyrene.

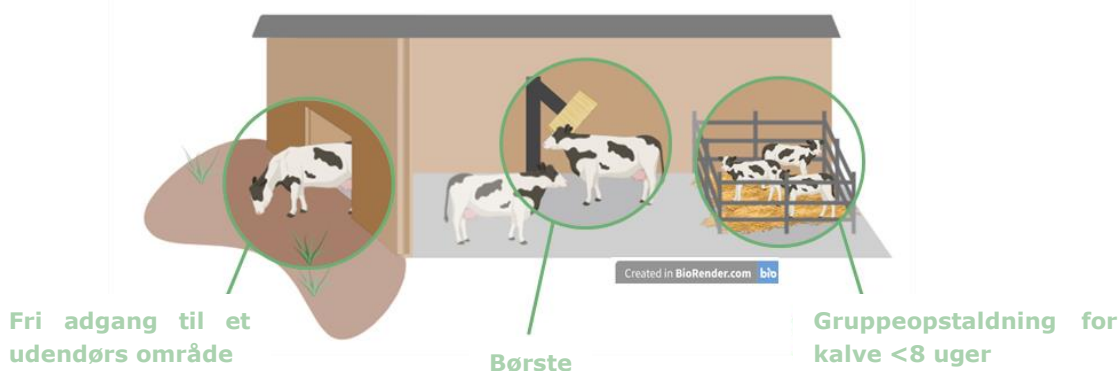
Anbefaling til inspektion

Se artsspecifikke faktaark om kvæg, får, geder og heste for yderligere oplysninger.

Under inspektionen bør følgende kontrolpunkter overvejes:

- Hvilke berigelser er til stede?**
Vurder typerne af berigelse, deres mængde og tilsyneladende hensigtsmæssighed.
- Bliver berigelserne brugt af dyrene?**
Vurder andelen af dyr, der bruger berigelser eller venter på at bruge dem; se efter tegn på brug (genstand bidt, børster med tegn på slitage).
- Engagerer berigelser dyrene over lange perioder?**
Vurder, om berigelserne er forskellige og varierende i tid, om dyrene kan vælge mellem berigelser, og om de kan kontrollere brugen af en berigelse.
- Er der adfærdsmæssige tegn på dårlig og/eller god velfærd?**
Vurder adfærdstegn på positive følelser (f.eks. udforskning, leg hos unge dyr, hvile) i forhold til negative følelser (f.eks. stereotypier, aggression, hyperreaktivitet); se efter eventuelle skader, der kan være forårsaget af en u hensigtsmæssig berigelse.

Eksempel på brug af ovenstående fire tjekpunkter på tre berigelser på en mælkeproduktionsbedrift:

1	Fysisk, beskæftigelsesmæssig og ernæringsmæssig berigelse 1 udendørs område på 500 m ² til 50 køer	Fysisk, beskæftigelses- og sensorisk berigelse 1 børste til 50 køer Mekanisk og skråtstillet børste i skulderhøjde	Relational og fysisk berigelse 1 boks på 20 m ² (med 3 kalve under inspektionen) Mulighed for at have kontakt med køer Intet skjulested	
2	40 % af køerne er ude i dagtimerne	Børste lidt slidt En ko brugte børsten under inspektionen	Kalve optager det meste af det tilgængelige område, de interagerer positivt med hinanden	
3	Køer: varieret miljø med valgmuligheder og kontrol (f.eks. fri adgang til udendørsarealer dag og nat, fri brug af buske på en sti)		Kalve: ingen kontrol over eller valg af deres miljø	
4	Køer: tegn på positive følelser (udforskning, selvpleje, social (hud)plejeadfærd) og meget få halte køer og hovedstød. Men konkurrencen om at få adgang til børsten		Kalve: tegn på positive følelser (udforskning, hvile, leg) Men én kalv virker syg	